

Karen Blixens Plads

Bemærkninger om flyvning, ikke-flyvning og plads

Han husker de køligere og køligere efterårsdage og råbene på arabisk og fransk og trængslen i gangen, når de alle sammen styrtede ud i gården, alle på én gang, for at skubbe til hinanden og prale om hjemlandenes militæruddannelser og om de flyvemaskiner, de allerede havde fløjet under optagelsen. Han husker de dage. Han husker især den der dag, hvor de kørte med bus til flyvepladsen og stod og stirrede ind gennem hegnet, hvordan øjnene spærredes op, når efterbrænderen på et T-37 A tændtes, så svejseflammeblå komethaler voksede ud af jetudstødningen, og hvordan flyet satte i bevægelse og styrtede bort og op, og at det i dét øjeblik føltes, som om det var muligt at begynde forfra, lægge fortiden bag sig, undslippe. Som om historien ikke fandtes. (Anyuru 2013, 14)

[T]here are times when personal experience keeps us from reaching the mountaintop and so we let it go because the weight of it is too heavy. (hooks 1994, 92)

1

For nogle år siden, da jeg var i starten af 20'erne og var bachelorstuderende på kunsthistorie, havde jeg en samtale med en jævnaldrende ven, der læste litteraturvidenskab. På et af de første semestre fulgte han et fag, hvor de skulle læse *Den afrikanske farm*, og han fortalte mig en aften om de perspektiver på Blixens tekst, som de nye studerende blev præsenteret for i undervisningen. Min ven fortalte mig om forskellige steder i romanen, gengav forskellige scener, og jeg kan huske, at han lagde særlig vægt på flyvning; han lagde vægt på et sted i *Den afri-*

kanske farm, hvor Karen Blixen sammen med sin nære ven, den britiske aristokrat og storvildtsjæger Denys Finch-Hatton, flyver "over Afrika".

Jeg havde på det tidspunkt endnu ikke selv læst Blixen, men da jeg et års tid senere læste *Den afrikanske farm*, fandt jeg det sted, min ven havde refereret. Jeg vil gerne citere et uddrag:

Gennem Denys Finch-Hatton oplevede jeg den største, mærkelige Glæde i mit Liv på Farmen, jeg fløj med ham over Afrika. Derude, hvor der er faa eller ingen Veje, og hvor man kan lande hvor man vil paa Sletten, bliver Flyvning en levende, betydningsfuld Funktion i Ens Liv, den aabner en hel Verden. Denys havde taget sin Moth Maskine ud fra England, den kunde lande paa Farmen nogle faa minutters Vej fra Huset, og vi var oppe sammen næsten hver Dag.

Man har vældige Udsigter, naar man kommer op over de afrikanske Højlande. Her er store, forbavsende Sammenspil og Omvekslinger af Lys og Farver. Regnbuen staar paa det grønne, solbelyste Land, de lodrette Skyer og store vilde, sorte Uvejr svinger om os til alle Sider i et kapløb og en vild Dans, de piskende, haarde Regnbyger hvidner Verden på skraa omkring En. Sproget mangler Ord for de Indtryk, man faar under Flyvning, og man kommer med Tiden til at finde på nye Ord for dem. Naar man har fløjet over Rift Valley og over de to udslukte Vulkaner Suswa og Longonot, saa er man vidtbefaren, og har været i Landene på den anden side af Maanen. Til andre Tider flyver man maaske lavt nede, man ser Dyrene paa

Karen Blixens Plads. Foto: Rasmus Hjortshøj – COAST. Gengivet med tilladelse fra Cobe.

Sletten, og føler for dem, som Gud gjorde, da han lige havde skabt dem, inden han endnu havde faaet Adam til at give dem Navne.

Men det er ikke de Ting, man seer, men Handlingen, som henrykker, og Flyvningens Lykke og Storhed ligger i selve Flugten. Det er dog en haard Skæbne og en Trældom for Folk, der lever i Byer, at de altid maa bevæge sig i een Dimension, de gaar fremad langs med Linien, som om de blev ført i en Snor. Overgangen fra Linien til Fladen, til de to Dimensioner, idet man gaar ud af Vejen, og tværs over en Mark eller igennem en Skov, er i sig selv en Befrielse og Henrykkelse for Slaverne, som kommer op imod den franske Revolution. Men i Luften bliver man optaget i de tre Dimensioners Herlighed, og efter utalte Menneskealdres Forvisning og Drømme kaster Hjertet sig i Rummets Arme. (Blixen 1970, 204)

Når jeg genlæser passagen ovenfor, forstår jeg godt, at den fascinerede min ven; jeg forstår godt, at han lagde mærke til den, og jeg forstår godt, at han fremhævede den over for

mig. Blixen formulerer sig med euforisk suverænitæt, og man kan mærke, at flyvningens frihed har sat sig i skriften. Hjertet har, som Blixen skriver, kastet sig i "Rummets Arme", og læseren får denne hengivenhed at føle.

Ved siden af denne kasten-i-armene er der forskellige andre anledninger til eufori. Én anledning er "Afrikas" åbenhed, og den gamle koloniale forestilling om det nye territorium som et *tabula rasa* manifesteres her meget konkret i landingsbanens uendelighed. Eller sagt på en anden måde og med Blixen: Her er ingen civilisation, her er "faa eller ingen Veje", og derfor kan man lande, "hvor man vil på Sletten".

En verden åbner sig for den flyvende forfatter, og denne verdensåbning sætter gang i det æstetiske maskineri. Regnbuen, som "staar paa det grønne, solbelyste Land", får sin skønhed, fordi den fremskrives i relief til "de lodrette Skyer" og det "store vilde, sorte Uvej", der svinger og danser omkring flyvemaskinen, og introduktionen af det faretruende element får scenen til på en næsten karikeret måde at nærme sig det kantianske begreb om

sublimitet. Forfatteren mangler, som vi læser, “Ord for de Indtryk, man faar under Flyvning”, men hvad gør man, når man mangler ord? Løsningen for Blixen er her at vende sig mod traditionen, og hun fortsætter ubesværet sin fugleperspektiviske beskrivelse af det kenyanske landskab i terminologi hentet fra den moderne æstetik, når hun hen mod slutningen af uddraget taler om overgangene fra “Linien” til “Fladen” til “Rummet”, selvom begreberne kompliceres af det bemærkelsesværdige metaforiske spil mellem slaveri og frihed, som filtres ind i den spatiale progression.

*

Det var altså denne passage, som min ven i sin tid refererede for mig. Og der var to årsager til, at det netop var denne passage, han fremhævede. For det første var det et tekststykke, som var blevet fremhævet af den underviser, som havde undervist kurset, hvor der blev læst Blixen. For det andet – og det kan ikke udelukkes, at den anden årsag var en konsekvens af den første – var det et tekststykke, som havde rørt og fascineret min ven, fascineret ham i en sådan grad, at han altså en vinteraften for snart ti år siden entusiastisk fortalte mig om Blixens flyvning hen over Afrika.

Men der var noget, som min ven undlod at fortælle mig. Eller måske er “undlod” det forkerte ord, måske lyder det for intenderet, for udspekuleret. Måske er det bedre at sige, at der var noget ved Blixens tekst, som min ven *ikke kunne* fortælle mig, fordi han simpelthen ikke havde lagt mærke til det, fordi han ikke havde forudsætningerne for at lægge mærke til det, og fordi den lektor i litteraturvidenskab, som forvaltede Blixen-kurset, ikke havde nævnt dette “noget” med et eneste ord i sin undervisning. Det “noget”, jeg tænker på, er (selvfølgelig?) den gennemgribende vold og umenneskeliggørelse, som præger skildringerne af sorte karakterer og personer i *Den afrikanske farm*. Skildringer, som, da jeg efterfølgende læste bogen, mere eller mindre var det eneste, jeg var i stand til at fokusere på. Jeg kunne med andre ord ikke tage med på den flyvetur hen over det storslåede kontinent, som min hvide ven sammen med sin underviser og sine medstudere havde været på, for der var andre ting, som trådte

i forgrunden i min læsning, uddrag, som på en meget insisterende og ubehagelig måde krævede min opmærksomhed. Her følger et lille katalog over årsager til, at jeg var tynget, årsager til, at jeg ikke kunne lette:

Jeg kunne ikke lette, fordi “Sorte folk har Modvilje mod stærk Fart”, selvom de “Indfødte på Farmen holdt meget af Denys’ Flyvemaskine” (Blixen 1970, 209).

Jeg kunne ikke lette på grund af udsagn som det følgende: “Alle Negre har i deres Natur et dybt, ukueligt Drag af Skadefryd, en virkelig Glæde ved at se noget gaa galt, som ikke kan andet end at forarge og saare en Europæer” (Blixen 1970, 35).

Jeg kunne ikke lette, fordi “Tanken om Selvmord ligger alle Indfødte og selv Børnene nær” (Blixen 1970, 97).

Jeg kunne ikke lette, fordi “Det er en Neger-Egenskab saaledes i et Øjeblik at kunne forvandle sig til livløst Stof” (Blixen 1970, 136)

og fordi “alle Indfødte er Mestre i den kunst at gøre Pauser” (Blixen 1970, 47).

Jeg kunne ikke lette, fordi Blixen gennemgående sammenligner sorte afrikanere med dyr.

Jeg kunne ikke lette, fordi “Bruden var ganske ung, haard og muggen, klædt på Swahelimanér, med hele sin Moders Races Liderlighed, uden nogensomhelst Ynde eller Munterhed i sig” (Blixen 1970, 247).

Jeg kunne ikke lette på grund af udsagn som det følgende: “Somalier er i almindelighed Ulykkesfugle og vil gerne forkynde en Katastrofe” (Blixen 1970, 275)

og fordi “Alle Somalier har noget dramatisk i deres Holdning og Udseende” (Blixen 1970, 220).

Jeg kunne ikke lette, fordi "De gamle Kikuyu-Koner tog sig underligt ud i Hospitalssenge med hvide Lagener, det var som at se en gammel, udslidt Hest eller et andet gammelt Trækdyr der. De lo lidt selv til mig af Situationen, men surt, som man kan tænke sig et gammelt Muldyr grine paa Pudlen, for de Indfødte er bange for Hospitaller" (Blixen 1970, 112).

Jeg kunne ikke lette, fordi "Den gamle mørke, klarøjede afrikanske Indfødte og den gamle mørke, Klarøjede Elefant, de ligner hinanden, de staar paa jorden, tunge af alle de Indtryk af Verden omkring dem, som langsomt er blevet samlet op og ophobet i deres dunkle Sjæle, de er selv Træk i Landskabet" (Blixen 1970, 320).

Af alle disse – og mange flere – grunde var jeg ikke i stand til at tage med på flyvetur.

2

I essayet "Black Light: David Hammons and the Poetics of Emptiness" citerer den amerikanske kunstner Glenn Ligon et interview med David Hammons, hvor Hammons taler om lyskunstneren James Turrell og om, hvordan (kropslig) erfaring definerer, hvilke fokuspunkter der er mulige for forskellige mennesker og i forskellige praksisser. Hammons siger:

Turrell, he's on a different wavelenght. He's got a completely different vision. Different than mine, but it's beautiful to see people who have a vision that has nothing to do with presentation in a gallery. I wish I could make art like that, but we're too oppressed for me to be dabbling out there. I would love to do that because that could be very black. You know, as a black artist, dealing just with light. They would say, "How in the hell could he deal with that, coming from where he did?" I want to get to that, I'm trying to get to that, but I'm not free enough yet. I still feel I have to get my message out. (Ligon 2004, 243-244)

Det er en rørende passage, synes jeg, og det er en passage, som i høj grad relaterer sig til spørgsmålet om, hvem der kan, og hvem der ikke kan, flyve. Hammons er, som han formulerer det, ikke "fri nok endnu" til at kunne arbejde med lys på samme måde som Turrell; han er fortsat bundet til et krav om *indhold*, forpligtet på en grad af *kommunikation*, han skal forholde sig til sin "message". Hvorfor? Fordi "vi er for undertrykte" til, at han kan tage sig de samme friheder som sin hvide kollega. Hammons vil gerne *nå frem*, han vil gerne arbejde med lys på samme måde som Turrell, men han ved samtidig også, at det vil tage ham længere tid at ankomme. Meget længere tid.

Hvem kan flyve? Da Karen Blixens Plads åbnede i 2019, tænkte jeg på dette spørgsmål. Jeg tænkte på udvekslingen med min ven, de forskudte læsninger, de radikalt forskellige perspektiver. Og jeg tænkte på interviewet med Hammons. Hvem har mulighed for at glemme? Og hvem har overhovedet noget, som gerne skal glemmes? Hvem har mulighed for at overse? Og hvem har adgang til de privilegier, den (arbejds-)ro og det fugleperspektiv, som følger med glemslen og overseelsen? Hvem stiger til vejrs, og hvem bliver stående på jorden? Hvem er tung, og hvem er let (*light*)?

Den store plads, som i dag lægger adresse til KU's humanistiske fakultet (Karen Blixens Plads 8, 2300 København S), er blevet et for universitetet centralt sted, som det bogstaveligt talt ikke er til at komme udenom, hvis man er en af de omtrentligt 17.000 studerende eller ansatte, der har sin daglige gang på Søndre Campus. Arkitektfirmaet bag pladsen bruger hjertet som metafor, når de skal beskrive denne centralitet:

The university square is arranged as a superimposed surface of hills and valleys with room for 2,000 parked bicycles. The heart of the campus nestles among the hills and valleys, providing a central urban living room that connects the three main entrances to the university.¹

Men hvem kan hengivende kaste sig i armene på dette rum? Hvem kan slappe af i denne “urbane stue”? Kort sagt, hvem kan nyde sin kaffe her uden at komme til at tænke på Karen Blixens kaffeplantage i Ngong Hills uden for Nairobi? Jeg kan ikke. Og de andre studerende og ansatte med afrikansk baggrund, som jeg har talt med, kan heller ikke.

I sagsfremstillingen, hvor Københavns Kommunes teknik- og miljøudvalg behandler en indstilling fra Vejnavnenævnet om, at pladsen tildeles navnet Karen Blixens plads, fremgår det blandt andet, at der “i forbindelse med ombygning og udvidelse af Det Humanistiske Fakultet” anlægges “en plads ud for hovedindgangen til universitetet og til Det Humanistiske Fakultetsbibliotek”. Der fortsættes:

Universitetet mangler korrekte adresser på grund af ombygninger m.v. Det medførte for nylig, at beredskabet ikke kunne finde den indgangsdør, som de var tilkaldt til. Der er derfor behov for, at fastsætte korrekte adresser til Københavns Universitet, Søndre Campus, så beredskab og andre kan finde vej.

Den nye plads er naturlig adgangsvej til bl.a. universitetets hovedindgang og til Det Humanistiske Fakultetsbibliotek. Hvis pladsen navngives kan der fastsættes de nødvendige adresser til den. Der er derfor behov for at fastsætte et navn til pladsen.

Således altså problemstillingen. I sagsfremstillingens efterfølgende afsnit – afsnittet “løsning” – fremgår det, at:

Vejene i Ørestaden er navngivet efter danske forfattere, komponister, arkitekter og ingeniører. Vejene på og omkring Søndre Campus er navngivet efter Karen Blixen (forfatter), Emil Holm (operasanger og første chef for DR) og Rued Langgaard (komponist). [...] Vejnavnenævnet indstiller, at Pladsen navngives Karen Blixens Plads. Den tilstødende vej Karen Blixens Vej er en lille beskeden sidevej til Njalsgade. Hvis pladsen også navngives efter Karen Blixen vil en af landets mest betydningsfulde kvindelige forfattere få en passende lokalitet opkaldt efter sig. Vejnavne-

nævnet finder, at navnet Karen Blixens Plads vil falde godt ind i området, der i forvejen rummer et forfattertema.²

Teksten her giver et interessant indblik i de forholdsvist lavpraktiske problemer og overvejelser, der har ført frem til, at KU’s humanistiske fakultet nu er uløseligt forbundet til Karen Blixen. Der mangler korrekte adresser efter udbygningen. Dette fører nogle problemer med sig – blandt andet at beredskabet ikke kan finde frem. Der er i forvejen et “forfattertema” i området. Der ligger allerede en vej, som bærer Blixens navn. “Vejnavnenævnet finder, at Karen Blixens Plads vil falde godt ind i området”. Og ud over teknikaliteterne nævnes det, som vi læser, at Blixen er en af Danmarks “mest betydningsfulde kvindelige forfattere”, og at pladsen derfor repræsenterer en “passende lokalitet” til at blive opkaldt efter hende.

Allerede inden indstillingen fra Vejnavnenævnet blev godkendt i forvaltningen, havde arkitektfirmaet Cobe vundet konkurrencen om at tegne pladsen. Og stort set hele finansieringen til projektet blev tilvejebragt af A.P. Møller Fonden. På fondens hjemmeside kan man læse en artikel, der, ud over at beskrive pladsens arkitektur, også indeholder kommentarer fra direktørerne fra henholdsvis fonden og arkitektfirmaet. Jeg vil gerne kort gengive nogle passager fra denne tekst, da den – til forskel fra den kommunale sagsfremstilling – fortæller os noget om tankerne bag pladsens faktiske udformning. Artiklen har titlen “Plads til humanisterne”, og underrubrikken lyder: “Den nye Karen Blixens Plads på Søndre Campus i København er et kuperet terræn i menneskelig skala til glæde for hele bydelen.” Brødteksten kredser fra begyndelsen af også om det “menneskelige”:

Karen Blixens Plads, der nu står færdig, er en af Københavns største pladser. Tre gevaldige bakker bryder det store areal op i toppe og dale og bidrager til at tilføre området en mere menneskelig dimension.

Lidt senere i teksten forklares det for læseren, at disse “gevaldige bakker” ud over at “tilføre området en mere

menneskelig dimension” også fungerer som cykelparkering. Det skal, som vi informeres om, være “en oplevelse at parkere”:

Med en diameter på 36 meter er cykelbakkerne enorme. I konstruktionen har man for første gang i Danmark anvendt en avanceret støbeteknik, en såkaldt indespændt skalkonstruktion, der blandt andet betyder, at der ikke er søjler i rummet under bakkerne. Tilmed er betonen helt lys, og Dan Stubbergaard [direktør for Cobe] beskriver rummene som “nærmest katedralagtige”.

Store indgange samt udskæringer i dækket trækker dagslys ind i cykelparkeringen. Henrik Tvarnø, direktør for A.P. Møller Fonden, siger: “Der er lyst med indsigt og udsigt, og cykelbakkerne lokker cyklisterne til at stille deres cykler i tørvejr. Samtidig er de mere sikre at bruge en mørk morgen eller en sen eftermiddag”.

Der er siddepladser på bakkerne, hvor man kan samles som i et udendørs amfiteater eller til forelæsnings- arrangementer eller fredagsbar.

Til sidst i artiklen lyder konklusionen:

I stedet for at stå på en gold og blæsende plads, som bygningerne har gjort det i en periode, står de nu i et blødt og rum opdelt landskab med mange grønne elementer. “Den store plads er mere menneskelig, mere humanistisk, kunne man næsten sige” [...], konkluderer Henrik Tvarnø.³

Når jeg gengiver længere uddrag fra både den kommunale sagsfremstilling og projektbeskrivelsen fra A.P. Møller Fondens hjemmeside, skyldes det, at disse tekster på hver deres måde hjælper os med at forstå, hvad Karen Blixens Plads er. Og også hvad Karen Blixen Plads *ikke* er. Eksempelvis kan vi på baggrund af kommunens redegørelse konkludere, at pladsen og dens navn ikke er resultatet af nogen målrettet strategi eller sirligt udtænkt plan. Og i forlængelse af denne betragtning kan vi konkludere, at navngivningen af pladsen ikke skyldes et ønske fra univer-

sitetet selv om, at den nye plads opkaldes efter Karen Blixen.⁴ Derimod drejer det sig om forskellige praktiske omstændigheder, der skal falde i hak, problemer, der skal løses. Forskellige instanser og institutioner kommunikerer og “høres”, hvorefter pladsen får sit navn. Der er, kort sagt, et element af tilfældighed på spil her. Hverken personen Karen Blixen eller hendes forfatterskab lader til at spille nogen væsentlig rolle i forhold til navngivningen. Dét, der i forhold til Blixen spiller en rolle, er, at hun er kvinde, og at hun er betydningsfuld. Og i projektbeskrivelsen på fondens hjemmeside fokuseres der i endnu ringere grad på forfatteren; navnet træder i baggrunden, arkitekturen er omdrejningspunktet. Men selvom det arkitektoniske altså her er det centrale, så foretager teksten en række spring væk fra de faktiske rum og ind i et mere abstrakt, metaforisk felt. Her følger tre eksempler. 1) Der er tale om en dynamik, som gør sig gældende allerede i titlen “Plads til humanisterne”, hvor der spilles på dobbeltbetydningen af ordet *plads*. Der er selvfølgelig tale om den faktiske plads, det konkrete og arkitektoniske byrum, men der er også tale om plads som et mere luftligt og rumligt koncept. Plads som i at *give nogen eller noget plads*. 2) Et andet eksempel på denne vekslen mellem det konkrete og det metaforiske er den måde, lyset figurerer på i teksten. Her tænker jeg særligt på præsentationen af cykelbakkerne. “Betonen er helt lys”, rummene minder om katedraler, og der er “lyst med indsigt og udsigt”. Der er tale om bakkernes faktiske udformning samt den sigtbarhed, som udformningen fører med sig, men der er også tale om andet og mere, nemlig en fremmaning af den metaforiske relation mellem lys og indsigt, mellem oplysning og viden, mellem hvidhed og ånd. 3) Det sidste eksempel på fluktueringen er tekstens mildt forvirrende bevægelse mellem “det humanistiske” – forstået som den række af discipliner, traditioner, uddannelser, ansatte og studerende, som universitetet indeholder – overfor det mere generelle og vage begreb om “det menneskelige”, som artiklen løbende gør brug af. Pladsen til humanisterne er ikke bare (en) plads til humanisterne, den er “et kuperet terræn i menneskelig skala til glæde for hele bydelen”.

Selvom Blixens ankomst til pladsen altså fra ét bestemt synspunkt kan karakteriseres som arbitrær eller tilfældig, er det samtidig nødvendigt at gå lidt dybere ind i denne tilfældighed, det er nødvendigt at sende nogle spørgsmål i dens retning. For er det udtryk for tilfældighed, at Blixens forfatterskab fortsat ikke i udpræget grad i den danske offentlighed opfattes som problematisk? Er det udtryk for en tilfældighed, at Blixen så relativt ubemærket, ubesværet og udiskuteret kan komme til at lægge navn til en plads som Karen Blixens Plads og dermed blive til et hjerte i, en ramme omkring, en maskot for, KU's humanistiske fakultet? Er det tilfældigt, at det ikke falder nogen ind at spørge til, hvilke konsekvenser det har, at pladsen nu bærer dette navn? Og er det tilfældigt, at denne meget menneskelige og humanistiske plads nu er navngivet efter en forfatter, som i sit forfatterskab excellerede i at fremstille visse mennesker som umenneskelige, som dyreagtige og som værende/levende på kanten af ikke-eksistens, som "livløst stof"? Jeg tror ikke, *tilfældighed* er en dækkende betegnelse her. Jeg tror, der er tale om noget andet. Og uanset hvad, så er resultatet af pladsens navngivning, som jeg også tidligere var inde på, at nogen har betydeligt nemmere ved at opholde sig friktionsløst i rummet end andre. Karen Blixens Plads giver plads på en bestemt måde og til nogle bestemte.

I sin artikel "Hvidhedens fænomenologi" stiller Sara Ahmed med hjælp fra Frantz Fanon nogle kritiske spørgsmål til den fænomenologiske tradition. Hun skriver:

Hvor den klassiske fænomenologi handler om fri bevægelighed, som det kommer til udtryk i det forhåbningsfulde udsagn "jeg kan", er Fanons fænomenologiske analyse af den sorte krop bedre beskrevet med henvisning til en kropslig og social oplevelse af indskrænkning, usikkerhed og blokering, måske endda ud fra et fortvivlet "jeg kan ikke". Idet han bliver gjort til et objekt, er den sorte mand ikke længere i stand til at handle eller strække sig ud i rummet; i stedet amputeres han og mister sin krop (Fanon 1986: 112). Husserl og Merleau-Ponty

beskriver kroppen som "vellykket", som værende i stand til at forlænge sig selv (ved hjælp af genstande) for at kunne handle på og i verden. Fanon hjælper os med at afsløre, at denne "vellykkethed" ikke er udtryk for kompetencer, men for et kropsligt privilegium: Muligheden for at bevæge sig gennem verden uden at miste orienteringen. At være sort i "den hvide verden" er at vende sig indad mod sin egen krop. Det er at blive gjort til et objekt, hvilket ikke alene betyder ikke at blive forlænget af verdens konturer, men også at blive reduceret som resultat af andres kroppe forlængelse. (2020, 74-75)

Ahmed fremskriver i artiklen et begreb om hvidhed, som er mere institutionelt og rumligt orienteret end den hvidhedstænkning, som sædvanligvis har gjort sig gældende inden for kritiske hvidhedsstudier.⁵ Og hun undersøger, hvordan institutionelle rum ofte er præget af, og tager form efter, bestemte kroppe, "tillader bestemte kroppe at passe ind" (2020, 71). Men hvilke konsekvenser har det, hvis man ikke er i besiddelse af en krop, der passer ind? Som Ahmed understreger i uddraget ovenfor, mister man orienteringen, idet man tvinges til konstant at "vende sig indad mod sin egen krop".

Når jeg her henviser til Ahmeds tekst, skyldes det, at Karen Blixens Plads er et rum, der på eksemplarisk vis er designet til at indskrænke, blokere og desorientere sorte kroppe. Det er et hvidt rum, også selvom stenene er gule, som *bogstaveligt talt* er formuleret på en baggrund af antisorthed. Det er et hvidt rum, men de hvide studerende og ansatte, som opholder sig i rummet, bemærker ikke denne hvidhed. De har det behageligt i rummet, de er i stand til at indtage stedet og deres kaffe på en afslappet måde. De nyder deres latter og andre drikke uden at tænke på fordums fjerne kaffeplantager og uden at tænke på Blixens venskabelige og afslappede forhold til den voldelige, britiske kolonimagt i Kenya. Eller det er i hvert fald den oplevelse, jeg får, når jeg selv opholder mig på pladsen. Ahmed skriver:

At have det behageligt er at være så veltilpas i sine omgivelser, at det er svært at afgøre, hvor ens krop

slutter, og hvor verden begynder. Man passer ind, og derved forsvinder kroppens overflader ud af syne. Hvide kroppe har det behageligt, idet de bebor rum, som forlænger deres form. Kroppene og rummene udgør tilsammen et "punkt", der ikke bliver set, da dette også er punktet, hvorfra der ses. (2020, 71)

Det humanistiske fakultet ved Københavns Universitet var også før Karen Blixens Plads en hvid institution. Hvid, fordi majoriteten af de studerende og de ansatte er hvide, og hvid, fordi der undervises, tænkes og læses hvidt. Fordi pensum er hvidt. Og, i forlængelse heraf og med Sylvia Wynters ord, fordi "The function of the curriculum is to structure what we call 'consciousness,' and therefore certain behaviors and attitudes" (Wynter 2006). KU og dets humanistiske fakultet er – ligesom de fleste andre vestlige universiteter og øvrige uddannelsesinstitutioner – et sted, hvor man som sort eller brun studerende altid allerede er en fremmed.

For nyligt har jeg talt med studerende og ansatte med afrikansk baggrund, der på forskellige måder oplever at blive talt ned til, når de påtaler denne institutionaliserede hvidhed. Det kan være en sort studerende, som får at vide, at det er hendes egen opgave at diversificere læseplanen, når hun ved semesterstart i klassen italesætter det problematiske ved, at der kun er hvide forfattere på pensum. Eller en studerende, som af sine medstuderende bliver spurgt, om hun ikke bare kan se det som "positiv kulturudveksling", når hun i en undervisningssituation påtaler det problematiske ved avantgardens appropriering af "primitiv" kunst. Der kan gives mange eksempler. Og jeg nævner dem, eksemplerne, for at understrege, at hvidhed i dansk universitetssammenhæng ikke er en mangelvare. Tværtimod ville det, tror jeg, være brugbart, hvis denne institutionelle hvidhed i højere grad blev adresseret – også af institutionen selv. Men med Karen Blixens Plads har man valgt at gøre det modsatte, man har valgt at gå en anden vej. Og Karen Blixens Pladsen er et valg. For selvom pladsen og dens navnemæssige rammesætning som nævnt måske ikke er udtryk for individuel vilje – eller, for den sags skyld, udtryk for en række indi-

viders sammenlagte individuelle viljer – så er den udtryk for en diskursiv vilje. Den er, sagt mere direkte, udtryk for strukturel racisme.

4

I Kenya læser man Karen Blixen anderledes end i Danmark. Man læser hende, kan man måske sige, med mere skepsis. Den 10. april 2006 formulerede journalist Dominic Odipo sig på følgende måde i en klumme betitlet "Time to Toss Karen Blixen's Vile Mementos Out of Africa", der blev trykt i den store kenyanske avis *The Standard*:

Hvis man skulle opstille en liste over de farligste udlændinge, som nogensinde har betrådt afrikansk jord, ville Karen Blixen stå højt på den, i konkurrence med sådan nogle som Henry Morton Stanley, kong Leopolds banebrydende lejesoldat [...].⁶

Odipos kritik lægger sig i forlængelse af den kenyanske forfatter Ngũgĩ wa Thiong'o, som ved forskellige lejligheder har skrevet om Blixen og mere generelt om den dekoloniale kamp på det afrikanske kontinent, og som allerede i 1980, ved et årsmøde i Danmarks Biblioteksforening, udtalte, at *Den afrikanske farm* er "en af de farligste bøger, der nogensinde er skrevet om Afrika" (Kjældgaard 2009, 117-118). Og det er ikke kun i København, at denne bog og dens forfatter har sat sine spor i byrummet. Odipo skriver, at:

Det er på tide, at vi begynder at afmontere Karen Blixen i alle hjørner af vores kontinent. Og det logiske sted at starte er at fjerne hendes navn fra kortet over vores hovedstad.⁷

Det sted, Odipo her hentyder til, er et overvejende hvidt overklassekvarter beliggende i Nairobis periferi, som hedder Karen efter Karen Blixen. Et kvarter, som altså, hvis det stod til skribenten, burde have et nyt navn, men som fortsat den dag i dag er opkaldt efter den berømte danske forfatter. Og de erindringspolitiske problemstillinger, jeg har forsøgt at pege på i forbindelse med Karen

Blixens Plads, har således længe gjort sig gældende i en kenyansk kontekst. Et forhold, som det er vigtigt at have for øje, både når vi (forhåbentlig) fremover skal til at diskutere, *hvorfor* den centrale plads ved Søndre Campus er opkaldt efter Blixen, og *om* det overhovedet er en god idé, at pladsen bærer dette navn. Men også i forbindelse med de mere overordnede og generelle diskussioner om, hvilke personer der får lov til at lægge navn til offentlige rum, og hvilke monumenter der fylder disse rum ud, som i løbet af de senere år – i hvert fald siden *Rhodes Must Fall*-bevægelsen – er begyndt at tage fart. I et interview formulerede kulturteoretiker Nicolas Mirzoeff det for nyligt således:

In 2020, we've taken a remarkable jump in North America and Western Europe to catch up with the place that decolonial Africa has been exploring and expanding for over 50 years. That is to say, if the urban landscape is dominated by figures that represent the history of 100 years ago, where white Europeans settled the world, conquered it, and claimed it for themselves, these statues remember that, they stored it, and they made it visible for everybody. In the decolonial movement that swept Africa after the Second World War, it was very clear to Africans that they needed to remove those things. There was a war on statues that began the moment that Algeria got its independence in 1962. It swept south throughout Africa and bumped up against the border of apartheid South Africa in 1975. When apartheid falls, and South Africa gets its independence, there's still a pause... In 2015, South African students say, "enough is enough" and they take down the statue of Cecil John Rhodes. So where we are, in North America and Western Europe, is we're catching up with the impact of decolonization. We started to understand what it might mean to make our cities and towns and villages look like a space in which the dominant form of human being is not necessarily the white soldier.

Mirzoeff fortsætter:

I think we're now having to ask ourselves another set of questions, which will be "if that's the case, then what kind of memory do we want to have in our public space? Who should it be about? What form should it take? What would that look like?"⁸

I forlængelse af Mirzoeff er det også relevant at spørge, hvad vi kan gøre ved Karen Blixens Plads, når der nu ikke er en statue, som kan væltes, eller en buste, som kan kastes i havnen, og når det ville være utroligt tidskrævende og slidsomt at hugge pladsen op sten for sten. Et bud kunne være at gøre, som man for nyligt gjorde i Berlin, hvor det efter mange års kamp fra forskellige aktørers side lykkedes at få ændret navnet på gaden Mohrenstraße. Gaden med den racistiske betegnelse,⁹ som for øvrigt lagde adresse til Humboldt-universitetets afdeling for europæisk etnologi, hedder i dag Anton-Wilhelm-Amo-Straße efter Anton Wilhelm Amo (1703-1759), der som slavegjort barn i starten af 1700-tallet blev transporteret til Tyskland fra nutidens Ghana, men som senere blev professor ved de prominente universiteter i Halle og Jena.¹⁰ Det er dog bestemt ikke sikkert, at et navneskifte ville være tilstrækkeligt i forbindelse med Karen Blixens Plads og KU, men i stedet for at gå længere ind i dette spørgsmål vil jeg slutte et andet sted. Jeg vil nemlig gerne vende tilbage til spørgsmålet om flyvning, der, som vi har set, også er et spørgsmål om *lethed* og et spørgsmål om at være *i stand til at lette*.

Jeg indledte med uddraget fra Johannes Anyurus *En storm kom fra paradiset* af to årsager. For det første føltes det nødvendigt at sætte Blixens erfaring og beskrivelse af flyvningen i dialog med en sort erfaring af flyvning, og endvidere forekom det afgørende, at hendes flyvende udlægning af Afrika ikke blev tekstens begyndelsespunkt. Men derudover var der som sagt også en anden årsag. Anyurus roman, der er bygget op omkring en dramatiseret udlægning af forfatterens fars livshistorie, handler om faktisk (ikke-)flyvning, idet faren uddanner sig til jægerpilot, men hvirvles ind i en række begivenheder, der

gør, at han aldrig rigtigt får brugt sin uddannelse til noget. Han flyver faktisk, og han er også hele tiden forhindret i faktisk at flyve. Men ved siden af denne faktiske flyvning er der en anden flyvning, der ikke handler så meget om flyvemaskiner og piloter, men mere, som det også fremgår af det indledende uddrag, om at "begynde forfra, lægge fortiden bag sig, undslippe"; en flyvning, som handler om at lette, om at løfte sig op og blive fri for historien. Og selvom denne form for flyvning også hele tiden i Anyurus tekst undslipper, selvom den aldrig realiseres til fulde, så viser den sig hele tiden glimtvis som noget, der er inden for det muliges rækkevidde. Anyuru viser, at det måske trods alt alligevel er muligt at flyve *lidt*. Og han viser, at den fortsatte kamp for at få lov til at flyve er en vigtig og ikke mindst uundgåelig kamp. For det er for hårdt, altid at gå rundt og være tung, det er uholdbart. Glenn Ligon formulerer det sådan:

It's hard to leave your body behind, especially when
your body is always being thrown up in your face.
But being heavy is a motherfucker. The question is:
how to remove weight, to move toward lightness [...]?
(2004, 247)

NOTER

- 1 Citeret fra projektbeskrivelsen på Cobes hjemmeside: <https://www.cobe.dk/place/karen-blixens-plads> (sidst tilgået 18. februar 2021).
- 2 Indstillingen blev godkendt i forvaltningen 31. oktober 2016. Sagsfremstilling samt diverse høringsvar kan findes på Københavns Kommunes hjemmeside: <https://www.kk.dk/node/14108/31102016/edoc-agenda/94c1607d-c6ca-46ec-a13b-1226d7f5364c/c3194ebf-b50c-46ef-a4e2-84ed2309e781> (sidst tilgået 18. februar 2021).
- 3 Citeret fra A.P. Møller Fondens hjemmeside: <https://www.apmollerfonde.dk/projekter/koebenhavns-universitet-amager/> (sidst tilgået 18. februar 2021).
- 4 Af høringsvaret fra Københavns Universitet fremgår det, at KU af praktiske årsager foreslog, at pladsen skulle kaldes "Universitetstorvet" frem for Karen Blixens Plads. Se henvisning i note 2.

- 5 Se fx Dyer 1997, som Ahmed også går i dialog med.
- 6 Oversættelsen er citeret fra Kjældgaard 2009.
- 7 Oversættelsen er citeret fra artiklen "Karen Blixen kaldes racistisk og nedladende af kenyansk avis – svar fra Blixen-museet i Nairobi" (17. maj 2006), som kan findes via følgende link: <https://globalnyt.dk/content/karen-blixen-kaldes-racistisk-og-nedladende-af-kenyansk-avis-svar-fra-blixen-museet-i> (sidst tilgået 19. februar 2021).
- 8 Interviewet kan findes her: <https://www.britishportraits.org.uk/from-de-colonial-to-anti-colonial-whats-next-for-museum-interpretation/> (sidst tilgået 19. februar 2021).
- 9 Det tyske ord "Mohr" kan oversættes til det danske "morian" og er ifølge Den Store Danske et "forældet og nedsættende ord for en sort person og andre mørklødede personer. Etymologi: vist af latin *mauritanus* 'person fra Mauretanien', af *maurus* 'mørk; maurer'".
- 10 Se fx The Guardian-artiklen "Berlin to rename 'Moor Street' after black philosopher Anton Wilhelm Amo" (21. august 2020), som kan findes via linket: <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/21/berlin-rename-mohrenstrasse-moor-street-black-philosopher-anton-wilhelm-amo> (sidst tilgået 19. februar 2021).

LITTERATUR

- Ahmed, Sara. 2020. "Hvidhedens fænomenologi". I *Et ulydigt arkiv*. København: Forlaget Nemo.
- Anyuru, Johannes. 2013. *En storm kom fra paradiset*. København: Gyldendal.
- Blixen, Karen. 1970. *Den afrikanske farm*. København: Gyldendal.
- Dyer, Richard. 1997. *White*. New York: Routledge.
- Kjældgaard, L.H. 2009. "En af de farligste bøger, der nogen sinde er skrevet om Afrika? Karen Blixen og kolonialismen". *Tijdschrift voor Skandinavistiek*, 30(2): 111-136.
- Ligon, Glenn. 2004. "Black Light: David Hammons and the Poetics of Emptiness". *Artforum* 43, nr. 1: 242-249.
- hooks, bell. 1994. "Essentialism and Experience". I *Teaching to Transgress – Education as the Practice of Freedom*. New York: Routledge.
- Wynter, Sylvia. 2006. "Proud/Flesh Interview with Sylvia Wynter". *ProudFlesh: New Afrikan Journal of Culture, Politics and Consciousness* 4: 1-36.